

УДК 378/.048.2+376.1+[001.51/.92]

СИНТЕЗ СТРУКТУРНО-ЦІЛІСНОЇ МЕТОДИКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ АСПІРАНТІВ

Козубцов І. М.

У статті обґрунтовано структурну цілісність методики розвитку методологічної компетентності аспірантів. Розвиток здійснюється в нерозривному контексті професійної підготовки аспірантів у системі вищої військової освіти. Враховано феноменальні умови організації навчально-виховного процесу у системі вищої військової освіти. Ключовим ядром методики розвитку є технологія науково-педагогічного супроводження. Вона ґрунтується на якісно новому оновленні та закладених психолого-педагогічних та мотиваційних підходах.

***Ключові слова:** цілісність, методика, технологія, розвиток, методологічна компетентність, аспірант, ад'юнкт, система, вища військова освіта.*

В статье обосновано структурную целостность методики развития методологической компетентности аспирантов. Развитие осуществляется в неразрывном контексте профессиональной подготовки аспирантов в системе высшего военного образования. Учтены феноменальные условия организации учебно-воспитательного процесса в системе высшего военного образования. Ключевым ядром методики развития является технология научно-педагогического сопровождения. Она основывается на качественно новом обновлении и заложенных психолого-педагогических и мотивационных подходах.

***Ключевые слова:** целостность, методика, технология, развитие, методологическая компетентность, аспирант, адъюнкт, система, высшее военное образование.*

The article substantiates structural integrity of the methods of methodological competence development in graduate students. The development takes place in the continuous context of graduate student preparation in the system of higher military education. Phenomenal conditions of the organization of the teaching and educational process in the system of higher military education are taken into consideration. The core element in the methods of development is the technology of scientific pedagogical support. It is based on qualitatively new renewal and underlying psycho-pedagogical and motivational approaches.

***Key words:** integrity, method, technology, development, methodological competence, graduate student, adjunct, system, higher military education.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку системи вищої освіти України в процесі реформування потребує науково-обґрунтованих рішень. Якісний процес реформування зтягнув і підсистему системи вищої освіти України – підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру. Однією зі складових реформ нами вбачається необхідність розширення можливостей залучення інноваційних методів та технологій професійного навчання (розвитку), які б задовольняли вимоги існуючих стереотипів та канонів системи вищої військової освіти. Тож нами сформовано часткове завдання в робочій концепції [7] щодо обґрунтування організаційно-педагогічного забезпечення. Побудувати чітке логічне уявлення місця та ролі інноваційного методу та технологій розвитку методологічної компетентності аспірантів у нерозривному контексті професійної компетентності в умовах організації навчально-виховного процесу аспірантури прийнятної в системі вищої військової освіти.

Невирішеним питанням на практиці залишається пошук підходів чіткого уявлення місця та ролі інноваційних методів та технологій професійного навчання (розвитку), які б задовольняли вимоги існуючих стереотипів та канонів системи вищої військової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз публікацій досліджень за темою стаття у відкритих джерелах, заслуговує звернення уваги на розгляд публікацій: Г. С. Альтшуллера [1], В. Д. Заболотного, А. М. Зельницького, О. Б. Черниха [2], А. С. Михалев [16; 15], Н. Г. Рябкова [21], Р. В. Майєра [14], В. В. Ягупова [22–26].

Метою статті є обґрунтувати цілісну структуру методики професійного розвитку аспірантів у системі вищої військової освіти зі складу педагогічних технологій.

Виклад основного матеріалу. Вихідними даними для рішення наукового завдання є отримані часткові результати представлені в серії публікацій [3; 4; 6; 10; 12; 13;].

Систему компетенцій випускника ад'юнктури ВВНЗ можна уявити ієрархічною моделлю, як продовження набуття компетентностей випускником ВВНЗ [2] (рис. 1).

Законами чітко визначені учасники навчально-виховного процесу [17; 19], методи та форми [23, 26]. В той же час відсутній чіткий опис їх взаємодії, який здебільшого носить традиційний характер, не задовольняє сучасним умовам [9]. Моделювання військово-навчального процесу не складає значної складності, оскільки більшість відносин чітко детерміновані [25] і визначаються [17; 19].

Ґрунтуючись на методологічних основах впровадження інформаційних технологій навчання у навчальний процес [24], ми у відповідності до вимог [17; 19] розробили діяльнісну схему процесу взаємодії всіх процесів, а саме: аспіранта з викладачами під час планового навчально-виховного процесу аспірантури; аспіранта з науковим керівником під час самостійної роботи; викладачів з науковим керівником аспіранта. Результат представлено у вигляді функціональної моделі педагогічної системи (див. рис. 2).

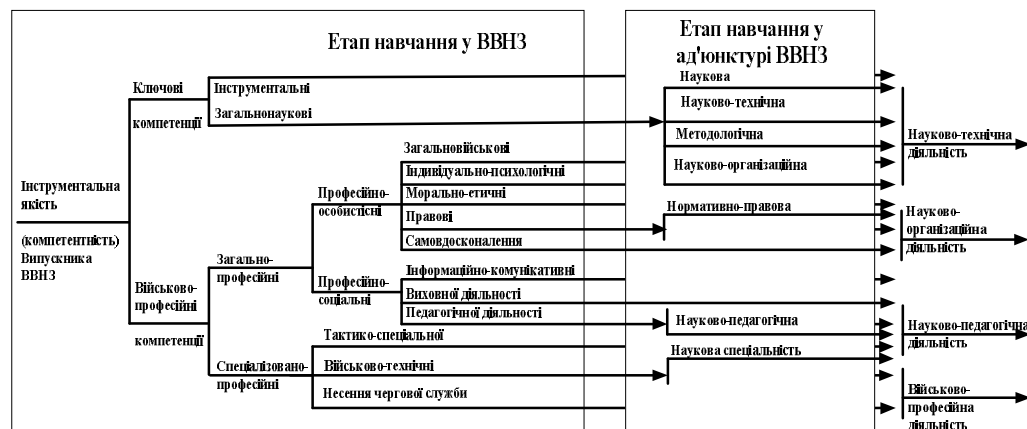

Рис. 1. Система компетенцій випускника ВВНЗ та ад'юнктури

Результатом навчально-виховного процесу є формування і розвиток знань, умінь, навичок, компетенції та культури взаємовідносин. Причому певні види взаємовідносин, форм навчально-виховного процесу і є канонічними [20; 18], а з рештою виникають труднощі. Тож виникає наукова та інженерна задача з розробки комплексу мір та заходів забезпечення досягнення позитивного успіху в розвитку методологічної компетентності аспірантів у нерозривному контексті професійної компетентності в умовах організації навчально-виховного процесу аспірантури прийнятної в системі вищої військової освіти.

Результат обґрунтування мір та заходів можна представити як системно-цілісну методику та технології розвитку методологічної компетентності аспірантів у нерозривному контексті професійної компетентності в умовах організації навчально-виховного процесу аспірантури прийнятної в системі вищої військової освіти. Якщо відносини та порядок спілкування між аспірантом та викладачами в аудитор-

ний час визначено регламентом, то цікавою є трансформація передового досвіду Р. В. Майєр [14], Н. Г. Рябкова [21] до рішення цього наукового завдання. За достатньої кількості теоретичних та практичних результатів наше завдання зводиться до інженерної задачі структуривання.

Науково-педагогічний склад аспірантури

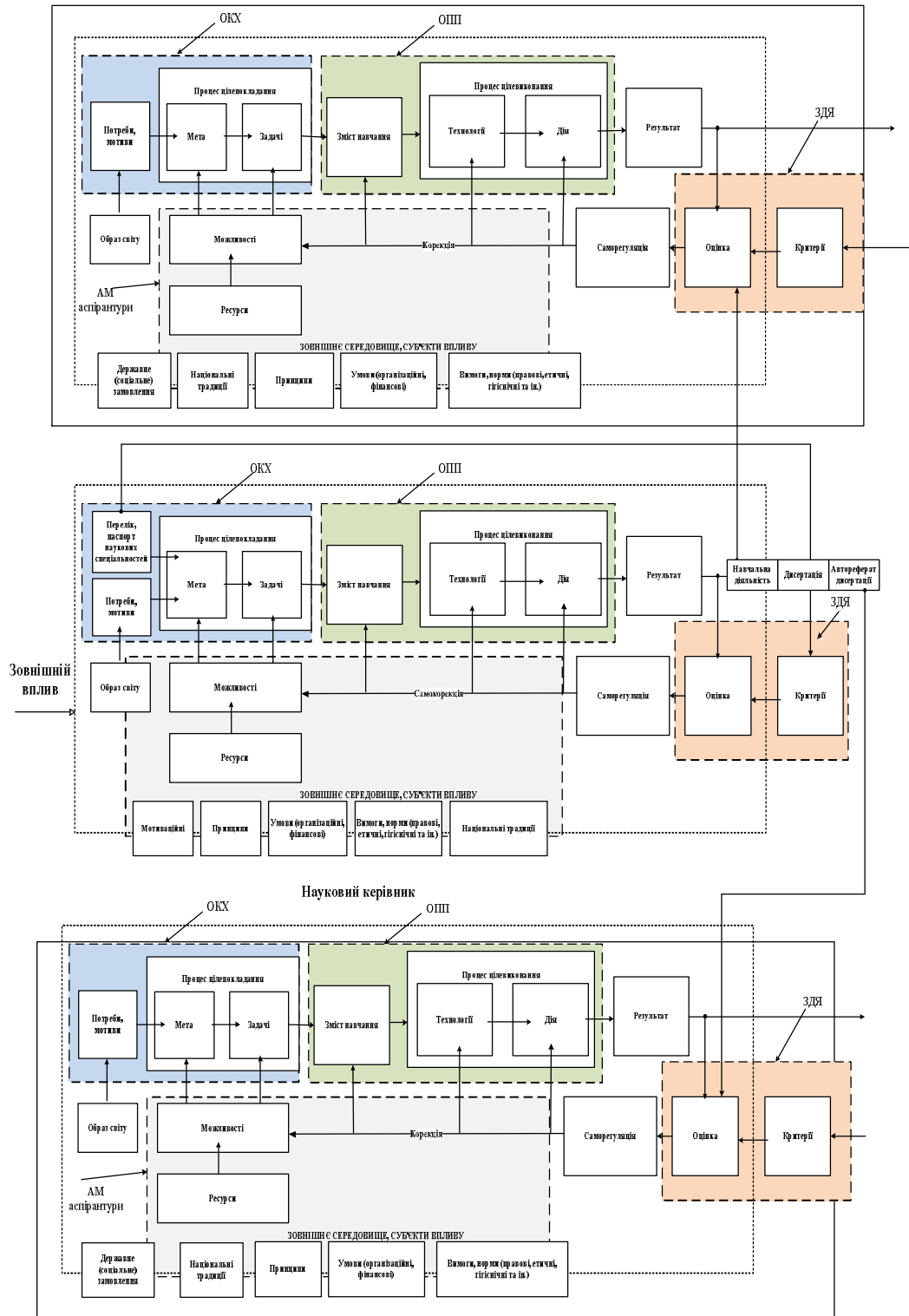

Рис. 2. Функціональна модель педагогічної системи

Практична фаза розвитку професійної компетентності аспіранта здійснюється в час самостійної роботи, як наслідок, продовження позитивного отримання досвіду. В процесі самостійної роботи аспірант більшою мірою керується порадами наукового керівника.

Н. Г. Рябкова [21] звертає нашу увагу на педагогічну технологію супроводу дослідної діяльності аспірантів в умовах постійно діючого методологічного семінару. Технологія не є новою, вона лише узагальнила досвід кращих традицій радянської школи (Н. К. Крупська, С. Т. Шацький, В. О. Сухомлинський, А. С. Макаренко), досягнення російської школи (К. Д. Ушинський, Н. П. Пірогов, Л. М. Толстой). Дійсно, як цілісна технологія, педагогіка співпраці поки не втілена в конкретній моделі, не має нормативно-виконавського інструментарію; вона вся "розсипана" по сотнях статей і книг, її ідеї увійшли майже до всіх сучасних педагогічних технологій.

Дотримуючись принципу самостійної роботи аспіранта в технології науково-педагогічного супроводу, визначену взаємодію між науковим керівником та аспірантом, можна представити наступним чином (рис. 3).

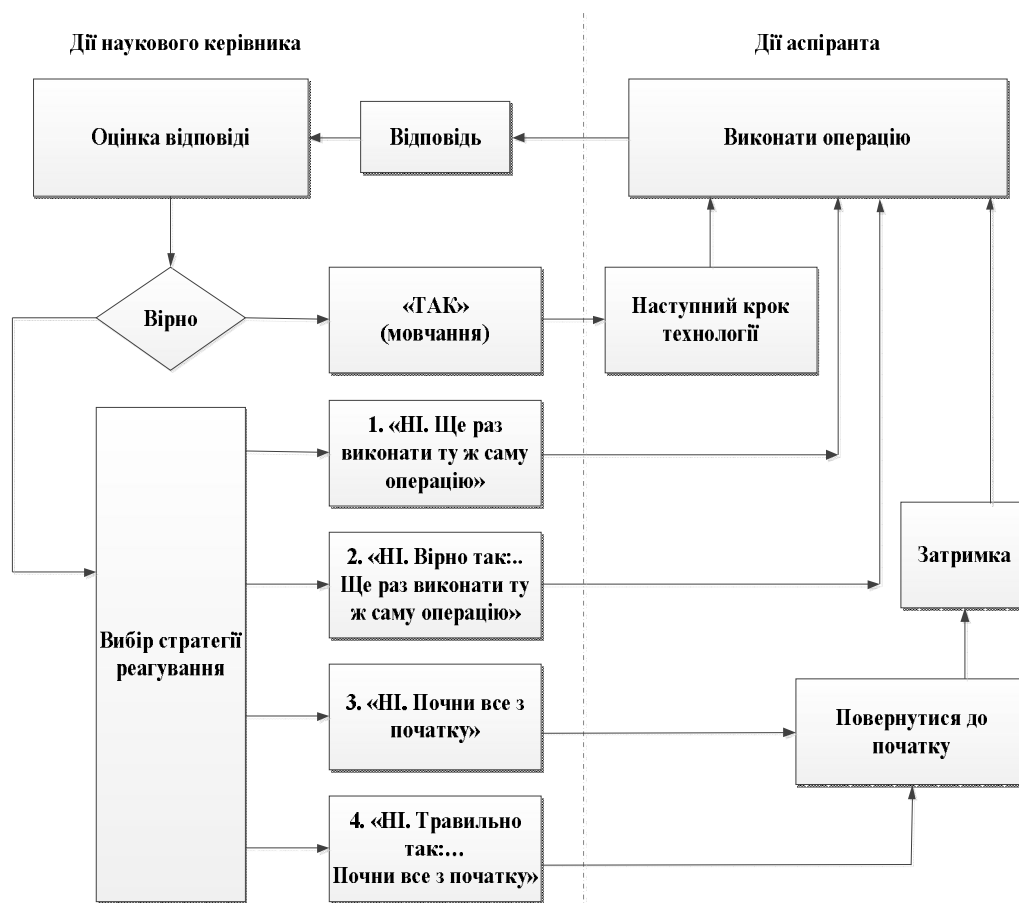

Рис. 3. Взаємодія між науковим керівником та аспірантом

Чому саме така взаємодія? А. Дістерверг стверджував: "Плохой учитель преподносит истину, хороший учит ее находить". Для реалізації цієї істини пропонується застосувати навчання методом керування відкриттів, що передбачається створити наближені навчальні ситуаційні умови, при яких аспірант оволодіє складними поняттями та вміннями індуктивно, внаслідок проблиску розуміння. Виникаючий при цьому інтерес сприяє більш глибокому проникненню в сутність питання, що вивчається. Внаслідок цього явища стимулюється самостійна активність аспіранта, що необхідно для забезпечення розвитку у нього методологічної компетентності.

Загальний задум методичної єдності представлено на рис. 4.

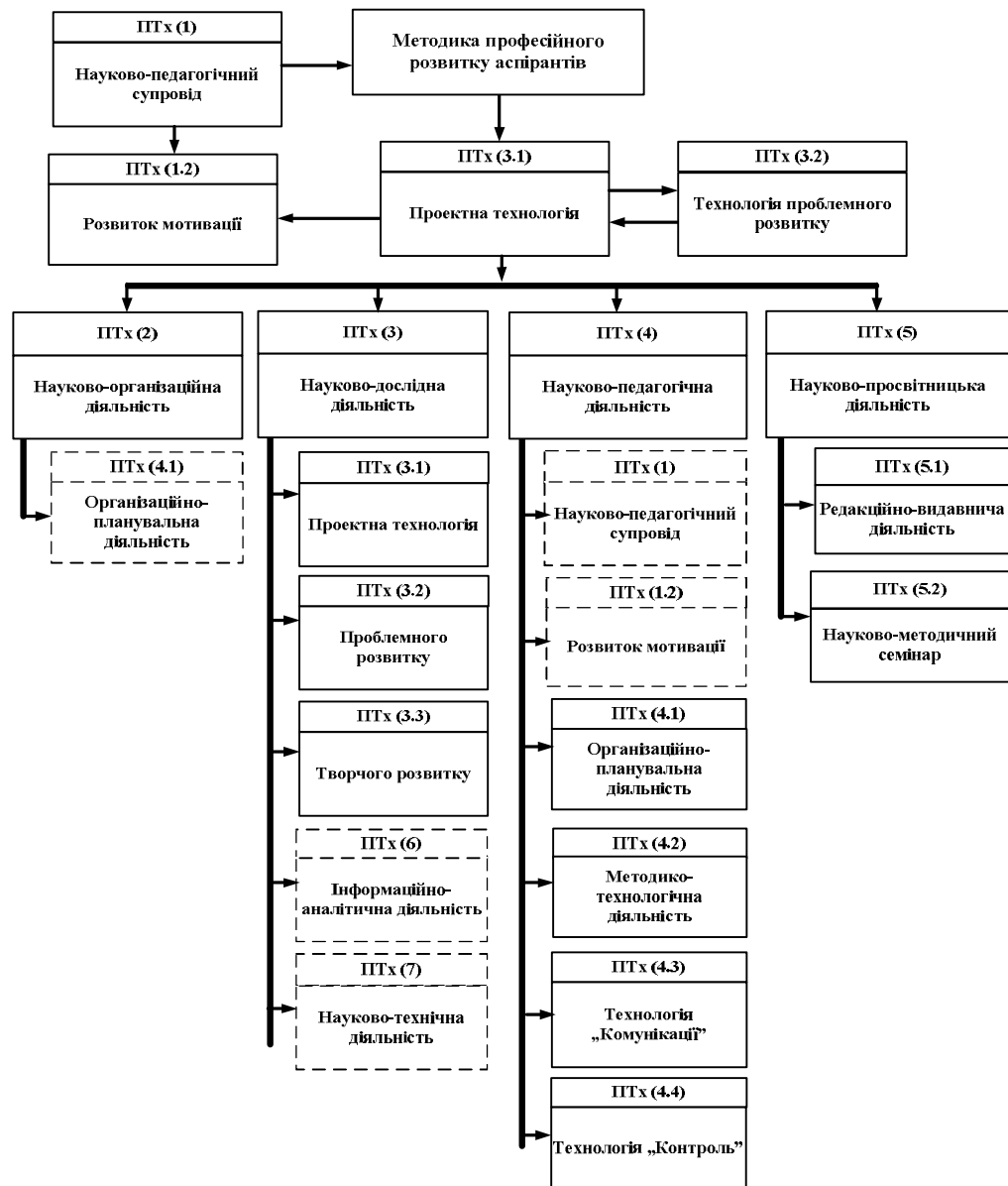

Рис. 4. Місце педагогічних технологій в структурі методики професійної підготовки аспірантів

Розгляд окремих педагогічних технологій або вже описано або буде надано опис у наступних публікаціях автора дослідження [7].

Функціональні зв'язки між педагогічними технологіями у структурі методики професійної підготовки аспірантів представлено на рис. 5. Також зазначено низку діагностичних (контрольних) точок, результат яких заносять до методики допуску аспірантів до атестації [11] та діагностування професійного рівня [8]. Перелічимо педагогічні технології, які виступають системно й утворюють метод професійного розвитку методологічної компетентності в аспірантів за видами професійної діяльності:

- ПТх(1) – педагогічна технологія науково-педагогічного супроводу [4];
- ПТх(2) – педагогічна технологія науково-організаційної діяльності;
- ПТх(3) – педагогічна технологія науково-дослідної діяльності;
- ПТх(4) – педагогічна технологія науково-педагогічної діяльності;
- ПТх(5) – педагогічна технологія науково-просвітницької діяльності;

ПТх(6) – педагогічна технологія інформаційно-аналітичної діяльності;
 ПТх(7) – педагогічна технологія науково-технічної діяльності.

В свою чергу системно виокремлюють складові ключових видів діяльності аспірантів:

ПТх(1. 2) – педагогічний технологічний прийоми формування у аспірантів мотивації;

ПТх(1. 3) – педагогічна технологія контролю. Зазначимо, що в цій технології розширили можливості метода В. В. Ягупов [22], апробувавши його в складних умовах обмежень можливостей та ресурсів при навчанні курсантів [5];

ПТх(3. 1) – педагогічна технологія проектна технологія навчання [10];

ПТх(3. 2) – педагогічна технологія проблемного навчання;

ПТх(3. 3) – педагогічна технологія творчого розвитку особистості аспіранта.

Технологія ґрунтується на ідеях [1];

ПТх(4. 1) – педагогічна технологія організаційно-планувальної діяльності;

ПТх(4. 2) – педагогічна технологія методико-технологічної діяльності;

ПТх(4. 3) – педагогічна технологія розвитку комунікативних здібностей;

ПТх(5. 1) – педагогічна технологія редакційно-видавничої справи [3];

ПТх(5. 2) – педагогічна технологія науково-методичного семінару.

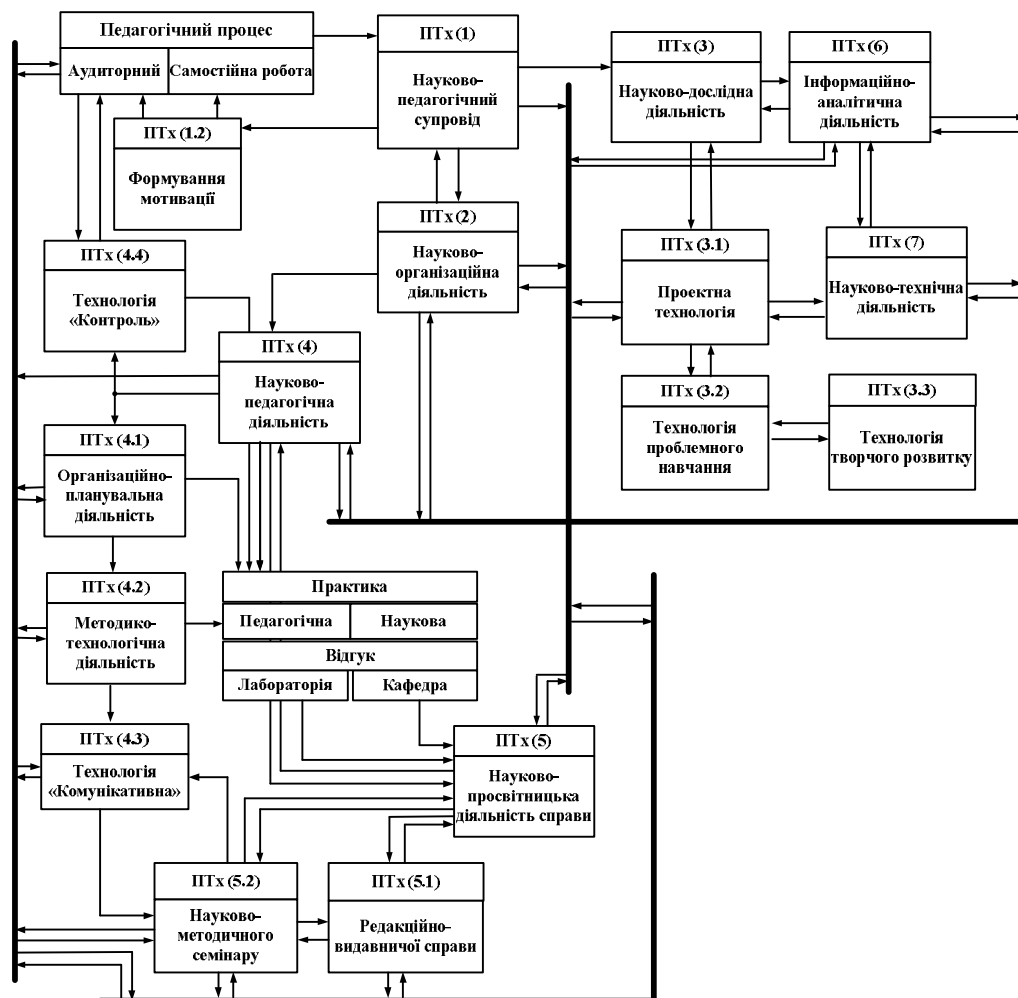

Рис. 5. Функціональні зв'язки між педагогічними технологіями у структурі методики професійної підготовки аспірантів

Адекватність застосування методики неможливо оцінити без висунутих таких же адекватних критеріїв та індикаторів діагностування рівнів розвиненості компе-

тентності. Осмисливши проблему розробки адекватних критеріїв методологічної компетентності в контексті професійної компетентності, ми приходимо до думки про необхідність відмовитися від абстрактних критеріїв, а зосередитися на вдосконаленні знань-діяльничної моделі випусника аспірантури [16]. Модель відповідає адекватності парадигми компетентного навчання [15].

Висновки. Виходячи з розглянутого матеріалу, можна логічно стверджувати, що мета статті досягнута. Нам вдалося на логіці очевидних речей та функціонально важливих вимогах побудувати структурно-цілісну методику розвитку методологічної компетентності аспірантів у системі вищої військової освіти в контексті професійної підготовки. Загальна методика включає окремі самостійно завершені технології. Ключовим ядром методики розвитку виступає технологія науково-педагогічного супроводження на якісно новому оновленні та закладених психолого-педагогічних та мотиваційних підходах. Методика в цілому вписується в концепцію системи вищої військової освіти.

Перспективи подальших досліджень доречно спрямувати на обґрунтуванні критеріїв діагностування рівнів розвитку методологічної компетентності аспірантів у системі вищої військової освіти.

Література

1. Альтшулер Г. С. Как стать гением: жизненная стратегия творческой личности / Г. С. Альтшулер, И. М. Верткин. – Минск : Беларусь, 1994. – 479 с.
2. Заболотний В. Д. Якість підготовки військових фахівців як процесуальна складова педагогічної системи ВВНЗ / В. Д. Заболотний, А. М. Зельницький, О. Б. Черних // Зб. наукових праць "Військова освіта" НУОУ. – 2014. – № 2 (30). – С. 88–98.
3. Козубцов И. Н. Философско-технические подходы к решению некоторых научно-педагогических парадоксов / И. Н. Козубцов // Научно-практический журнал. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2014. – № 1(19). – С. 147–154.
4. Козубцов И. Н. Алгоритм научно-педагогической технологии сопровождения развития методологической компетентности у аспирантов в условиях учебно-воспитательного процесса высшего военного образования / И. Н. Козубцов // Сб. статей "Проблемы современного педагогического образования". Серия "Педагогика и психология". 2014. – Вып. 45. – Ч. 5. – С. 147–155.
5. Козубцов И. Н. Обучения электротехнических дисциплин методом виртуальной компьютерной игры / И. Н. Козубцов // Электротехнологии, электропривод и электрооборудование предприятий : сборник научных трудов II Всероссийской научно-технической конференции : в 2 т. / редкол.: В. А. Шабанов и др. – Уфа : Изд-во УГНТУ, 2009. – Т. 2. – С. 107–110.
6. Козубцов И. Н. Теоретическое описание протекающих процессов во время развития методологической компетентности аспирантов / И. Н. Козубцов // "Ғылым және білім" Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университетінің ғылыми-практикалық журналы. – 2014. – № 3 (36). – С. 128–137.
7. Козубцов І. М. Концепція розвитку методологічної компетентності аспіранта військового вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / І. М. Козубцов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид., 2013. – № 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2014_1_6.pdf. – Назва з екрана.
8. Козубцов І. М. Модель діагностування творчеської складової методологічеської компетентності ученого / І. М. Козубцов // Вісник ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка. – 2014. – Вип. 115. – С. 107–109.
9. Козубцов І. М. Національні особливості та перспективні принципи удосконалення систем підготовки і атестації вчених в контексті Болонського процесу / І. М. Козубцов // Вісник Глухівського НПУ ім. О. Довженка : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 20. – С. 50–54.
10. Козубцов І. М. Методологія організації роботи аспірантами над дисертаційним дослідженнями / І. М. Козубцов // Професійна освіта: проблеми і перспективи / ІПТО НАПН України. – 2013. – Вип. 5. – С. 16–22.
11. Козубцов І. М. Наукометрична методика оцінки допуску аспірантів до атестації у системі вищої військової освіти / І. М. Козубцов // Вісник ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка. – 2014. – Вип. 122. – С. 113–116.
12. Козубцов І. М. Реалізація теорії розвитку методологічної компетентності аспірантів на основі моделі діяльності / І. М. Козубцов // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 1 (35). – С. 184–194.

13. Козубцов І. М. Суть процесу розвитку індивідуальних творчих компетенцій і здібностей у аспірантів / І. М. Козубцов, Л. М. Козубцова // Зб. наукових праць "Військова освіта" НУОУ. – 2014. – № 1 (29). – С. 141–150.
14. Майер Р. В. Кибернетическая педагогика: Имитационное моделирование процесса обучения / Р. В. Майер. – Глазов : ГГПИ, 2013. – 138 с.
15. Михалев А. С. Знаниево-деятельностная парадигма обучения / А. С. Михалев, Ю. Г. Казеко // Управление в социальных и экономических системах : материалы XVIII международной научной-практической конференции, г. Минск, 30–31 мая 2009 г. – Минск : Изд-во МИУ, 2009. – С. 148–149.
16. Михалев А. С. Математическая знание-деятельностная модель специалиста / А. С. Михалев // Инновационные образовательные технологии. – 2009. – № 4 (20) – С. 5–12.
17. Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. – № 309. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу:
<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/309-99-п>. – Назва з екрана.
18. Про затвердження Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах [...] Міноборони України, МОН України; від 13.04.2005 № 221/217 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0574-05>. – Назва з екрана.
19. Про затвердження Інструкції про організацію підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів у Збройних Силах України. Наказ Міністра оборони України / Міністра освіти і науки України № 194/265 від 30.06.2000. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0433-00>. – Назва з екрана.
20. Про затвердження Положення про вищі військові навчальні заклади Міноборони України; Наказ від 03.06.2014 № 350 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0671-14>. – Назва з екрана.
21. Рябкова Н. Г. Научно-педагогическое сопровождение исследовательской деятельности аспирантов в условиях постоянно действующего методологического семинара / Н. Г. Рябкова // Вестник Московского государственного областного университета. Серия "Педагогика". – 2012. – № 4. – С. 106–111.
22. Ягупов В. В. Контроль як метод навчання / В. В. Ягупов // Зб. наук. пр. Військового гуманітарного інституту НАОУ. – 2000. – № 3 (16). – С. 68–74.
23. Ягупов В. В. Методи навчання військовослужбовців / В. В. Ягупов // Зб. наук. пр. Військового гуманітарного інституту НАОУ, 2000. – № 4 (17). – С. 80–85.
24. Ягупов В. В. Методологічні основи впровадження інформаційних технологій навчання у навчальний процес / В. В. Ягупов // Інформатика та комп'ютерно орієнтовані технології навчання : зб. наук. пр. всеукр. наук.-практ. конф. – К. : Педагогічна думка, 2001. – С. 120–122.
25. Ягупов В. В. Моделювання військово-навчального процесу / В. В. Ягупов // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі і вузі : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Рівне : Волинське обереги, 2002. – Вип. 3. – С. 155–158.
26. Ягупов В. В. Наочні методи навчання військовослужбовців / В. В. Ягупов // Теоретичні питання освіти та виховання : зб. наук. пр. / за заг. ред. академіка АПН України М. Б. Євтуха ; укладач О. В. Михайличенко. – К. : ВЦ КДЛУ, 2000. – Вип. 9. – С. 94–98.